

Motion till riksdagen 2021/22:2307

av **Nina Lundström (L)**

Avveckling av fideikommissinstitutet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss i syfte att slopa förlängning av fideikommissurkundens bestämmelser och övriga bestämmelser i enlighet med motionen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Fideikommiss innebär särskilda regler för en liten grupp i samhället och leder till en problematisk arvsfördelning mellan syskon. Möjligheten att instifta nya fideikommiss är sedan länge upphävt och kvarvarande fideikommiss ska över tid avvecklas. Enligt huvudregeln ska fideikommiss upphöra när den som vid lagens ikraftträdande – den 1 januari 1964 – var innehavare av fideikommisset avlider. Detta har skett men möjligheten att förlänga bestämmelser kvarstår och därmed avvecklas inte alla i den takt som skulle kunna vara möjlig. Fideikommiss är ett testamentariskt förordnande för obegränsad tid till förmån för medlemmar av en eller flera släkter. Egendomen har gynnat manliga släktingar. När innehavaren avlider har den avlidnes förstfödda manliga släkting trätt in. Det finns exempel på där den avlidne har uttryckt önskan om att avveckla fideikommissen vid dennes död istället för att bestämmelser ska förlängas. Vid avvecklingen påverkas arvsrätten för anhöriga.

Egendomen, fideikommissen, får inte överlåtas, pantsättas eller tas i anspråk för betalning av skulder. Trots avvecklingslagen kan regeringen förordna att fideikommissurkundens bestämmelser ska tillämpas tills vidare, eller till dess att innehavare avlider.

Skälet till att regeringen får förordna att fideikommissurkundens bestämmelser ska tillämpas tills vidare är att det finns ett synnerligt kulturhistoriskt värde eller att det finns andra särskilda skäl. Det finns skäl att se över lagstiftningen då förlängningen av fideikommiss ger konsekvenser och påverkar möjligheten att utveckla egendom. Arvsrätten påverkas också vilket kan leda till stora negativa konsekvenser för enskilda i en familj. Fideikommisset anses ha påverkat markanvändningen inte minst på skärgårdsöar där möjligheterna till utveckling har hämmats av historiska fideikommisset. Tillgången på mark är viktig för att småföretagandet ska kunna utvecklas och för att bostäder ska kunna byggas som ska leda till att fler kan i skärgården.

Ett aktiebolag kan bildas i samband med avvecklingen av fideikommisset om det är av allmänt intresse att egendomen hålls samman. Det kan ske av fideikommissarien under hans livstid eller efter hans död i samband med avvecklingen av fideikommisset. De speciella reglerna för aktiebolagsbildning är främst avsedda för större egendomar. Bolagsordningen fastställs av regeringen och bolagsordningen får inte ändras utan regeringens medgivande. Egendomens kan också lösas in av staten om det är av allmänt intresse. Det kan handla om större jord- och skogsegendomar av stort allmänt intresse som bör bevaras som en enhet. Beslut om inlösen fattas av regeringen. Avvecklingen av dessa åtgärder bör ingå i en översyn av lagstiftningen.

Länder i Europa har avvecklat fideikommissinstitutet. Institutet kan leva vidare i Sverige genom möjligheten till undantag i avvecklingslagen. Det är dags att slopa fideikommissurkundens bestämmelser om förlängning, liksom övriga bestämmelser i enlighet med motionen, i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss och tillkännager detta för regeringen.

Nina Lundström (L)